

The background of the entire cover is a photograph of Red Square in Moscow at dusk. The architecture of the surrounding buildings, including the Spasskaya Tower of the Moscow Kremlin, is illuminated with a warm red light. The sky is a deep blue with some light clouds. The cobblestone pavement of the square is visible in the foreground.

JIŘÍ JUST 15 LET V RUSKU

Zápisník
zpravodaje

Jiří Just: 15 let v Rusku

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.bizbooks.cz
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Jiří Just

Jiří Just: 15 let v Rusku – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Jiří Just

15 let v RUSKU

Bizbooks®

© Jiří Just, 2022

Fotografie na obálce © Catarina Belova / Shutterstock.com

ISBN tištěné verze 978-80-265-1099-4

ISBN e-knihy 978-80-265-1102-1 (1. zveřejnění, 2022) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-265-1103-8 (1. zveřejnění, 2022) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-265-1101-4 (1. zveřejnění, 2022) (ePDF)

Věnováno mé rodině a mým přátelům.

Obsah

Slovo úvodem	5
Vítej v Moskvě. 2007	9
Za naši a vaši svobodu	20
Felix	31
Konec ruského sametu	41
Putinův pláč	52
Anatolij. 2014	60
Šavkat a Igor. 2014	68
Máša z Mariupolu	74
Fotbalový džihád, Elbrus a neoblíbené Čečensko	81
Palmýra, Sýrie. 2016	96
Jak chutná ruská propaganda	107
Kouzelná avka. 2018	126
Rusko prochází žaludkem	138
Moskva/Abcházie. 2010	140
Severní Osetie. 2012/2021	142
Doněck. 2014	149
Sýrie. 2018	153
Rukojmí covidu	157
Slovanské esperanto	167
Maxim	168
Zbytečná válka. 2022	180
Poslední válka	197
Vlad	199
Slovo závěrem	214
O autorovi	215

Slovo úvodem

„Patnáct let v Rusku? To jsi dostal za trest?“ popichují mě často kamarádi. Místo odpovědi jen pokrčím rameny. Ono to tak někdy vypadá. Obzvlášť v posledních letech.

Do Ruska jsem původně odjel v roce 2007 na zkušenou. K nevoli rodičů a nepochopení těch mile jízlivých kamarádů jsem tu zůstal. Na jak dlouho? Nevím. Dokud mě, jakožto zahraničního novináře, ruské orgány nepřinutí ze země odjet.

Jsem v Rusku, může k tomu dojít kdykoliv.

Nejsem fanatický milovník všeho ruského. Břízky neobjímám, na balalajku nehraju, vodkou si nekloktám. Nejihu ani nad portréty vůdců ruské země. Ruské občanství nemám.

Nejsem ani rusofob, jak mě často v Rusku nazývají. Jsem v zemi totiž tak trochu známý. Především svou kritikou ruské politiky. O tom se v Česku moc neví a já se tím u nás doma nechlubím.

A už vůbec nejsem mučedník, který se v Rusku trápí. Netrpím tu pro prachy. Myslím, že jsem propadl tomu, čemu se dříve nebo později poddají novináři, kteří dlouhodobě v Rusku působí: ta země mě svým způsobem fascinuje. Je to zvláštní magnet, který občas střídá póly, ale stejně vás přitahuje.

Rusko je pro mě pomyslným strojem času. Odehrávají se tu často věci, které jako by se vymykaly 21. století. Naše dějiny, někdy k naší smůle, se s Ruskem prolínají. Kultura taktéž. Rusko se geograficky nachází v Evropě, přesto jako by uvízlo v alternativní realitě.

Je to zvláštní realita, v níž katan je považován za bojovníka s korupcí, válka za přirozené naplnění komplexů a nesvoboda je lepší než svoboda.

Realita, kde je levný a rychlý internet, v hromadné dopravě si můžete nabíjet telefon přes USB zdířku, ale chraň vás ruka Páně, jestli na sociální síti napíšete, že král je nahý.

Realita, ve které lidé mluvící příbuzným jazykem říkají pro nás nepochopitelné věci a činí nepochopitelné skutky.

Souhlasím, to nezní moc lákavě. Z takové země se chce spíš utéct. Tak co mě tu drží? Rusko je exotická země v našem sousedství plná neuvěřitelných příběhů. A jako novinář mám příběhy rád.

Realita, kde je levný a rychlý internet, v hromadné dopravě si můžete nabíjet telefon přes USB zdířku, ale chraň vás ruka Páně, jestli na sociální síti napíšete, že král je nahý.

Najdete zde pohádkově znějící severokavkazské republiky, ani ne tři hodiny letu od Moskvy se nachází polární kruh a dál na východ leží perla Sibíře, Bajkal. To je také Rusko.

A to si užívám. Díky ruské realitě, která se tak liší od té naší, jsem za patnáct let působení v Rusku mohl po-

tkat řadu zajímavých lidí, vyslechnout si jejich životní příběhy a názory.

Nepostihl jsem podstatu ruské duše. Té chmurné a zároveň divoké matérie, jak ji mnozí popisují. Zato už dokážu najít podstatu ruského velikašství, revanšismu a vlastně i systému, který v Rusku panuje. Snad i vám pomůže kniha, kterou držíte v rukou, těmto ruským komplexům porozumět.

Tato kniha není politologickou studií soudobého Ruska či procesů, které se v něm posledních patnáct let odehrávají. Takových publikací je na trhu plno a obávám se, že bych ničím převratným nepřispěl.

Zájemcům o dějiny Putinova Ruska vřele doporučuji knihu ruského novináře a spisovatele Michaila Zygara *Všichni muži Kremlu – stručná historie současného Ruska*, která před několika lety vyšla i v Česku v překladu výborného rusisty Libora Dvořáka.

Mám jiné ambice. Chci ukázat Rusko přízemní. To, které není tak často v Česku vidět, protože vypadá na první pohled příliš obyčejně. A to je omyl!

Kniha je výpovědí, jak se žije Čechovi, novináři, v Putinově Rusku na pozadí vážných událostí. Skrz mé vyprávění a vyprávění mých známých v knize popisují kaleidoskop s názvem dnešní Rusko.

Některé výroky, které jsou v knize uvedeny, jsou přinejmenším kontroverzní. Nepochybuji, že vás nemile překvapí postoj k válce na Ukrajině boxera a poslance Státní dumy Nikolaje Valujeva. Je to síla. Osobně tyto názory nepodporuji. Mají však zde své místo. Ukazují, jak Rusové smýšlí.

Kniha není psána chronologicky. Není to klasický deník, který by vám vyprávěl, co se mi v daném roce přihodilo. Libovolný rok by vydal na samostatnou knížku. Války, katastrofy, protesty, represe – v Rusku se pořád něco děje.

Každá jednotlivá kapitola je příběhem, který jsem v Rusku zažil nebo se mého působení v Rusku přímo týká.

Některé kapitoly se prolínají v místě nebo v čase. Další zacházejí hlouběji do ruské minulosti. Zmiňuji se i o místech a osudech lidí, do nichž Rusko zasáhlo. Jako novinář jsem působil na Ukrajině a jezdil jsem pracovní na Donbas. S ruskou armádou jsem byl několikrát v Sýrii. I tomu je věnováno několik kapitol.

Záměrně jsem se v knize vyhnul některým událostem nebo hodnocení konkrétních osob. Mám pro to své subjektivní důvody. Tak třeba během ukrajinského Majdanu a ruské anexe Krymu jsem byl v Moskvě. S opozičním předákem Alexejem Navalným jsem se nikdy nesetkal, ač jsem ho několikrát žádal o rozhovor. Během vraždy opozičního politika Borise Němcova jsem shodou okolností byl ve vzbouřeném Doněcku. Ve svém vyprávění chci být autentický.

Kniha je do jisté míry i mou zpovědí. Najdete zde některé příběhy, které jsem nikde jako novinář nepublikoval ani nevyprávěl. Nevím o nich dokonce ani mí nejbližší. Dozvíte se třeba, jak jsem pomohl zachránit život ruskému ozbrojenci anebo jak se ze mě stala hvězdička ruské televize.

Dovolte mi, abych se představil. Jmenuji se Jiří Just. Jsem novinář. Viděl jsem Vladimira Putina ronit slzy a teroristy hrát kopanou. Toto je mých patnáct let v Rusku.

Vítej v Moskvě. 2007

Po špinavé podlaze vagónu metra se kutálí flaška piva. Za sebou nechává tenký čůrek nedopitého obsahu. Přesně to se mi vybaví, když si vzpomenu na svou první návštěvu Moskvy. Nikoliv nadšení z nádherné architektury podzemky či disneylandovsky kýčovitě kopule chrámu Vasila Blaženého na Rudém náměstí. Ne. Na mysli mi pokaždé vytane ta postsovětská lepkavá šed, která mě tehdy obklopila.

Do Moskvy jsem přiletěl v roce 2007. Kluk z českého okresního městečka se najednou ocitl v megapoli na druhém konci Evropy. Byla to zvláštní srážka s ruskou realitou. Nečekal jsem, že se můj svět, můj životní styl bude tak lišit od toho ruského.

Jeden můj český známý prohlašoval, že nejlepší obrázek o zemi si člověk může udělat podle stavu toalety na letišti. Ne, tak hrozné to opravdu v Rusku nebylo. Návštěva záchodů u pasové kontroly na Šeremetěvu chce větší odvalu.

Do Ruska jsem se vydal ze soukromých důvodů, které jsem spojil s prohloubením znalostí ruštiny. Tu jsem se, k nevoli táty, začal učit ještě na hradecké univerzitě. V Moskvě mě čekalo půlroční studium v Centru mezinárodního vzdělávání při Moskevské státní univerzitě. A pak se mělo vidět, co dál.

V příletové hale na mě čekala Polina, má budoucí manželka. Hodil jsem na záda krosnu a vydali jsme se vstříc novým zážitkům. Proto jsem se přeci do Ruska vydal, ne?

Autobus spojující hlavní mezinárodní letiště s ruskou metropolí si dal na čas, než se uráčil přijet. Ta cesta se mi občas vrací jako flashback.

Nasedám do staré maďarské harmoniky značky Ikarus a jedu. Dlouho jedu. Jedu po dálnici. Projíždím okolo polozborcených dřevěných domečků. Za oknem se míhají šedivé betonové ploty. Všímám si podchodů a připadají mi jako vchod do protiatomového bunkru. Paneláky. Kiosky. Špinavá auta. Jedu a nemohu se té šedi nabažít. Kochám se jí. Je to pro mě zvláštní svět.

Vystupujeme na konečné, u metra Rečnoj vokzal. Z autobusu přeseďáme do podzemky a jedeme z jednoho konce Moskvy na druhý. Po vagónu se kutálí flaška.

Přede mnou se rozprostíralo obří panelové sídliště. Obří v mém chápání. Na poměry Moskvy šlo o typickou čtvrť na periferii. O pár kilometrů dál už byl MKAD – Moskevský dálniční okruh. Přirozená hranice mezi tím, co zvykaní Moskvané považují za Moskvu a co už je pro ně nuzácký venkov.

Protože mít byt i v té nejšpinavější čtvrti Moskvy je pořád víc než žít ve slušném domě v nějakém Žabkinu nebo nedej bože v nechvalně proslulých Ljubercích, jejichž chuligáni na přelomu osmdesátých a devadesátých let drželi ruskou metropoli ve strachu. Tak to zkrátka v Moskvě je.

Polina si vždycky ze mě dělala legraci, že jedno středně velké moskevské sídliště pojme několikanásobně víc obyvatel, než má můj rodný Trutnov. Do smíchu mi z toho nikdy nebylo. Spíš mi naskakovala husí kůže.

Ruský panelový babylon jsem si nikdy nezamiloval. Ač jsem dítě paneláku, vždy mi vadila rozlehlost a odcizenost ruských sídlišť. Možná to je malost Čecháčka v mém nitru, ale ani po těch dlouhých letech života v Rusku mi moskevské panely nepřiřostly k srdci.

Šestnáct pater nahoru a pět, šest, sedm vchodů. Čtyři partaje na každém patře. Těžko lze takové domy nazvat králikárnami. Je to mraveniště do sebe uzavřených tvorů. Každá buňka je autonomní svět, který se přirozeně snaží ohradit od toho venkovního.

Žiji v tom paneláku patnáct let a nejenže nevím, jak se jmenují naši sousedé shora a zdola, nemám ani potuchy, jak vypadají.

Jen jsem vytušil, že pod námi jeden čas bydleli vášniví zahrádkáři. Uprostřed našeho obývacího se děsně zahřívala podlaha od nějakého silného zdroje. Co potřebovalo tak intenzivní teplo, že dokázalo rozpálit i panel, nevím. Jejich sousedé je ale udali, přijela policie a bylo po výhřevu.

Nijak zvlášť se nebavíme ani se sousedy na patře. V Rusku to zvykem nebývá. Ale musím jim přičíst k dobru, že nás přišli upozornit, když u nich vzplála na balkóně sauna. A koupili si od nás kolo. Takže pár bodíků ke karmě mají.

Mezi vnějším světem a životem paneláku stojí dveře – bytelné, ocelové, s kódovým zámkem. Byla to tradice z divokých 90. let, která nejen v Moskvě, ale i po celém Rusku přetrvává dodnes.

Ani dvě dekády Putinovy stability s neuvěřitelnou armádou policistů – na sto tisíc obyvatel v Rusku připadá 543 policistů – nepřesvědčily Rusy, aby se zbavili ocelových dveří. Nebo právě proto. Plát oceli na panelech otevírající se na tajné heslo dává Rusům pocit bezpečí.

Já jsem se bezpečně necítil. Naopak jsem si říkal, co se na tom sídlišti sakra musí dít, když se obyvatelé takhle barikádují.

A za ocelovou hradbou byla pro mě ještě jedna neobvyklá záležitost – domovník. V těsné kukani přilepené ke druhým vstupním dveřím žije Alik. Příjemný chlapík ze středoasijského Tádžikistánu, který dává pozor, aby se v přízemí nevyprazdňovali opilci a kočky. Zušlechťuje okolí baráku, odhazuje v zimě sněh a vyváží odpad.

Alik obsluhuje ďábelský mechanismus, kterým jsou ruské panelové domy vybaveny. V ruštině se mu říká musoroprovod, v češtině bychom ho mohli nazvat odpadovod – potrubí na odpadky.

Je to dlouhé potrubí táhnoucí se skrz všechna patra paneláku do suiterénu. Obyvatelé domu díky němu nemusí vyhazovat odpadky venku do popelnic. Vyjdou v papučích z bytu s pytle, na chodbě u výtahu otevrou železná dvířka potrubí a vhodí do nich své odpadky, které s rachotem zmizí v černé hlubině. Prosté a efektivní.

Sovětská inženýři se zřejmě domnívali, že to je krok k pohodlnějšímu životu na cestě k vítězství socialismu. Mýlili se, jako vždy. Dopadlo to jako v Pelíškách: kde asi soudruzi udělali chybu?

Ze socialistické vymoženosti se velmi záhy stala digestoř smradu a dálnice pro šváby. A když se domovník fláká – protože odpadky se

neztrácí v černé díře ani je nelikviduje sofistikovaný stroj, padají do speciálního kamrlíku, kde se vytváří malá skládka – tak se občas stává, že vznikne zácpa až do vyššího patra. Opravdu mňamka.

V Trutnově jsem bydlel na sídlišti zvaném Smeťák. Domy totiž stály na místě bývalé skládky odpadků. Nikdy by mě ale nenapadlo, že Rusové dokážou na skutečných, nelibě vonících rozkládajících se odpadcích žít.

Dlužno však říct, že v posledních letech se ruské paneláky začínají musoroprovodů zbavovat. A tak obyvatelé cupitají s odpady hezky po staru ke kontejnerům. Ti progresivnější dokonce odpad třídí. Ale opravdu jich moc není.

V Moskvě se přede mnou otevřel retro svět v celé své pofidérní kráse. Místo do supermarketů, které v naší čtvrti ještě tehdy neexistovaly, jsme chodili nakupovat na tržiště. Shluk domečků – podobných těm, kterým jsme doma v devadesátkách říkali Šmoulov – nabízel všechno, po čem zákazník toužil. Od drogerie, masa, zeleniny, kavkazského chleba lavaše až po oblečení a spotřební elektroniku.

Lidé se motali úzkými uličkami, nakukovali do výloh a naráželi do reklamních stojanů. V zimě mezi domečky ležela břevna kašovitého sněhu a kaluže, kterým se nešlo vyhnout.

Umolousaný kolorit tomu všemu přidávali toulaví psi proplétající se mezi zákazníky.

Nechodil jsem tam rád, i když tam bylo levno. Připadalo mi to zaoštalé a nedůstojné 21. století. Moskvu té doby to v mých očích devalvovalo. Jednou jsem se o tom zmínil dědovi a pak mě pokaždé po návratu do Trutnova vítal otázkou, jestli tam na Východě netrpím hladu.

Za nějakých deset let propadnu, stejně jako desítky, možná stovky tisíc obyvatel ruské metropole, kouzlu tržnic. Po celé Moskvě vzniknou lokální napodobeniny barcelonské La Boqueria plné vůní, chutí a dobrot ze všech koutů světa. Budu jíst vietnamské pho bo, vychutnávat si dort Napoleon z arménské stánku a úplně vypustím své malé trauma.

Šmoulov byl ohrazen plotem. Nikoliv však kvůli obavě ze zlodějů. Na tržnici totiž několikrát zaútočili neonacističtí skinheadi, protože tam obchodovali „čurkové“ a „chači“, jak se pejorativně nazývají neruští obyvatelé bývalých sovětských republik. V tu dobu rasistické vraždy nebo pogromy nebyly ničím neobvyklým. Stejně jako to, že ruský stát se choval k postihování neonacistů laxně.

Žil jsem ve zvláštním retrosvětě, na který jsem si musel notnou dobu zvykat.

Retro byli chlápci, kteří opodál na ventilačních komínech metra pravidelně a za jakéhokoliv počasí popíjeli vodku. Retro byli strejdové hrající domino u stolu vedle prolézaček. Retro byl obří kráter, z něhož mělo vyrůst první obchodní centrum ve čtvrti, ale nějak z toho sešlo. Retro byly sovětské písničky, které se každou letní noc linuly z nedalekého parku, než je přerušil řev hádky nebo opilecká bitka. To byl svět, který mě za okny moskevského paneláku obklopoval.

Záhy po příjezdu do Moskvy jsem musel proniknout do ještě záhadnějšího světa – říše ruských byrokratů. Byl jsem povinen zaregistrovat svou přítomnost. Což by mohlo znít snadno, kdyby se ruská byrokracie nepohybovala na pomezí Kafkova Zámku a temnoty.

Na dřevěných dveřích visí tabulka Bytový odbor. S vyplněným dotazníkem už notnou dobu sedím a čekám, až si na mě úředník udělá čas. Staré linoleum na podlaze je ošoupané. Tu a tam jsou vidět díry. Asi pamatuje i Brežněva. Podél stěn stojí staré kancelářské stoly. Na zdi visí různé vzory na přihlášení nebo odhlášení nových nájemníků.

Je tu ticho a ven z kanceláře prosakuje lhostejnost. Zafukám a vejdu dovnitř.

„Úřední hodiny skončily. Přijďte jindy,“ prohlásí úředník, aniž by zvedl oči od lejster.

„Dneska je úterý, máte pracovat ještě tři hodiny. Na dveřích je napsáno, že tu jste do 17,“ opáčím.

„Jsem tu, ale neuraduju. Přijďte jindy.“

„Potřebuji zaregistrovat, jsem tu na oficiální pozvání od moskevské univerzity,“ nenechám se odbýt.

„Tak mi to ukažte,“ vyžádá si úředník ležérně mé dokumenty a dlouze se do nich zahledí. „Výhotovení bude trvat nějakou dobu. Ale za takových 200 rublů by se proces mohl urychlit,“ nechá se slyšet byták.

Stojím tam a čučím jak vyoraný. Nějak to nechápu. Proč by to mělo trvat? Jen mi musí vystavit potvrzení a orazítkovat ho.

„Tak až si to rozmyslíte, tak zase přijďte,“ vypoklonkuje mě úředník z kanceláře.

Na chodbě mi to docvakne: řekl si o úplatek. Jsem v Rusku pár dní a už musím platit nenažranému byrokratovi. Naštvaně odcházím domů.

Po pár dnech jsem se na bytový odbor vrátil. Seděl tam někdo jiný. Můj úplatku chtivý úředník měl asi volno. Razítko jsem bez náznaku na bakšiš dostal a pokračoval jsem dál.

Na protějším kopci, přímo nad obchodem s běloruským zbožím – potravinami nebo obuv z Lukašenkovy totality platily a stále v Rusku platí za známku kvality – se nacházel ŽEK. Další úřad, kde jsem si musel nechat potvrdit, že žiju na adrese, kterou mám uvedenou ve vízu.

„Jméno, jméno po otci, příjmení,“ vybafne na mě korpulentní úřednice.

„Irži Just. Jméno po otci nemám.“

„Proč ho nemáte?“

„Jsem Čech, v Česku nemáme jména po otci.“

Dáma nevrle napíše mé nacionále do počítače.

„Národnost?“

„Čech.“

„To tu nemám.“

Nevěřícně koukám na dámu, která právě popřela mou existenci.

„Zkuste Čechia,“ líbezně ji vyzvu, aby hledání jen tak nevzdávala.

„Nemám.“

„Češská republika?“

„Nemám.“

„A co Českoslovakija?“

„Nemám!“

Neudržím se a dostanu záchvat smíchu. Snad si nechce tak hloupým způsobem také říct o úplatek?

„Tak to ne, mladíku. Vy se mi tu smát nebudete. Vypadněte,“ nasupeň mě vyhání byrokratka ze svého kanclu.

Ani se nebráním. Víím, že to je marné. Snad kdybych si do svého českého pasu strčil potřebný obnos, tak by si třeba všimla, odkud pocházím, a papírování bychom zdárně dotáhli do konce.

Obrněn zkušeností z bytáku se příští den do ŽEKu vrátím. A hle, kletba opět padla. Tělnatá úřednice se rozplynula a její kolegyně mi bez zeměpisných problémů potřebnou bumázku vydala.

Když jsem shromáždil všechny nutné papíry a dostal jsem všechna povinná razítka, vše jsem vítězoslavně odnesl do školy.

Asi jsem měl štěstí, že jsem se ruštinu v Moskvě učil v době, kdy Rusko sice občas dělalo ramena, ale vyloženě agresivně si nepočínalo. Ani vůči vnějšímu světu, ani doma. Blížilo se odcházení Vladimira Putina z kremelského trůnu, kterého měl dočasně nahradit první místopředseda ruské vlády Dmitrij Medveděv. Rusko čekalo domnělé oteplení a liberalizace v mezích moderního ruského samoděržaví.

Až o rok později, v srpnu 2008, se Moskva zaplete do kavkazského konfliktu a ruské tanky se přiblíží k hlavnímu městu Gruzie Tbilisi. Posléze uzná vzbouřenou Jižní Osetii a Abcházii a postaví si zde vojenské základny, které budou malou zakavkazskou republiku držet v šachu.

Jazykovka při Moskevské státní univerzitě byla prostá politiky a indoktrinace. Bez zbytečné vaty ruského patriotismu jsme jeli témata, která se nám hodila na zkoušku k získání jazykového certifikátu.

Občas jsme koukali v hodinách na filmovou klasiku místní proveniencie. Naše lektorka Marina měla naštěstí dobrý vkus a otravné, ale v Rusku mimořádně oblíbené sovětské bijáky, jako je Moskva slzám nevěří nebo Lásky a holubi, prokládala zajímavými filmy. Třeba Začátkem, za nějž režisér Gleb Panfilov v Benátkách obdržel Stříbrného lva, nebo Chodím po Moskvě s mladým Nikitou Michalkovem.

Ve třídě pro pokročilé ruštináře nás bylo asi dvacet. Kromě mě nikdo nebyl z bývalého východního bloku. Převahu měli kluci a holky z Jižní Koreje. Já jsem se docela skamarádil s Timem z USA. Kde mu je jen dneska konec?

V průběhu semestru studenti přicházeli a odcházeli. Někteří i předčasně. Naše japonská kolegyně se ukázala jen jednou. Tentýž večer si ve stánku koupila pirožek. Bůh ví, co ji to napadlo. Tenkrát moskevské pouliční jídlo byla hygienická ruská ruleta s nejasným obsahem. Naše milá Japonka se ruskou pochutinou otrávil tak silně, že se okamžitě nechala evakuovat zpět do vlasti. S tak intenzivním kurzem ruských realii asi nepočítala.

Během jazykového studia jsem se poohlížel po nějaké práci. Peníze jsem potřeboval a úspory se povážlivě tenčily. Jenže – co v Moskvě dělat? Absolvoval jsem v Hradci Králové politologii. Ale co si budeme povídat, to nebyl zrovna top obor, po kterém byla v Rusku shánka. Tedy alespoň tehdy. Pak se ze mě stal novinář a profesionální kecal v ruských propagandistických show.

V můj prospěch mnohem víc hrálo, že jsem český rodilý mluvčí. A tak jsem se domluvil s jednou jazykovkou, že budu učit češtinu. Pomyslně jsem šel ve stopách kantorské větve naší rodiny – dědy, strýce a bratrance. Ale potěšení jsem z toho neměl.

Ne že by mě nebavilo učit. Kdepak. Když jsem se rozhodoval, kam se budu hlásit na vejšku, v jedné přihlášce jsem měl učitel dějepisu a občanské výchovy pro druhý stupeň. Jen mě nebavilo učit Rusy.

Těch drahno let zpět byla čeština v jazykových školách populární. Skoro jako turečtina, jazyk lásky poblázněných Rusek. Rusové se učili česky, aby mohli odjet do Česka zadarmo studovat na univerzitě nebo aby u nás podnikali a pak získali dlouhodobý pobyt. A přirozeně na ně platily ty české stereotypy: Karlovy Vary, pivo a švejkovství. Zkrátka země zaslíbená pro hosty s ušankou na hlavě.

Asi se s tím potýká každý učitel, ale mě štvál nezájem ruských klientů. Byli přesvědčeni, že když si zaplatili hodiny češtiny, tak jim všechno bude okamžitě padat do hlavy. A co se nenaučí, za to může kantor.

Ke své smůle jsem nemohl „zintenzivnit“ výuku jako paní učitelka Matysková, která mi vlepila pár pohlavků, když jsem se na základce choval jako hovado. Rusy jsem trestal alespoň výslovností písmenka Ř. Řeřicha byla mým oblíbeným mučidlem. Mé křestní jméno v nich vzbuzovalo hrůzu.

Navzdory mé nechuti se mi vcelku dařilo. Kromě výuky v jazykovce se u mě časem objevili ještě soukromí žáci. Díky češtině jsem objezdil skoro celou Moskvu. Začal jsem si na ruskou metropoli zvykat. Všiml jsem si, jak žijí Rusové ve svých domácnostech. Jak smýšlí, co je nutí uvažovat o odjezdu ze země.

Učil jsem češtinu manažera firmy, která opravovala vrtulníky. Páreček studentů programátorů, kteří se nakonec místo Česka usadili v Austrálii. Zdokonaloval jsem češtinu páru s domem v Českém Krumlově. A taky podnikateli, který měl v Česku dlouhodobý pobyt a připadal mi tak trochu jako mafián. A tak dále.

Zajímavé to bylo. Lhal bych, kdybych tvrdil opak. Jenže mě to nenaplněvalo. Jako učitel češtiny jsem se zkrátka necítil.

Rozhodl jsem se proto oslovit české redakce, zdali v Moskvě nechtějí mít dopisovatele. Šanci mi dal zpravodajský web Aktuálně.cz, za což jsem tehdejšímu šéfredaktorovi Jakubu Ungerovi neskonale vděčný. V Aktuálně mě naučili psát a asi po roce jsem od nich dostal možnost oficiálně se akreditovat jako novinář při ruském ministerstvu zahraničí.

Pokud si dobře pamatuji, můj první text se věnoval následkům ekonomické krize v Rusku. Shodou okolností podobné texty píšu i teď. Svět i Rusko opět zažívají hospodářskou nestabilitu. Jen s tím rozdílem, že tehdy velkou recesi vyvolala americká hypoteční krize a dnes ekonomické problémy vytváří ruská agrese proti Ukrajině.

V průběhu těch patnácti let se Moskva změnila. Setřásla ze sebe postsovětskou patinu. Veřejný prostor ruské metropole akceptoval evropskou identitu a začal se jí poddávat. Anebo zkrátka město blahodárně oživila výměna moskevského primátora. Kontroverzního pána Moskvy Jurije Lužkova koncem října 2010 nahradil Putinův muž Sergej Sobjanin.

Sobjanin a jeho tým zkrášlili architektonický ráz Moskvy. Větší části centra města přestaly dominovat automobily a prostor dostali chodci. A co víc, objevily se dokonce stezky pro cyklisty.

V ruské metropoli se rozrostly zelené zóny. Sobjanin nechal zbořit obludný sovětský hotel Rossija naproti Kremlu, na jeho místě vznikl park Zarjadje s mostem vznášejícím se nad řekou a tak trochu připomínající jazyk vyplazený na Moskvu. V parku Gorkého se už v noci člověk nemusel obávat o svůj život, prokouklo i někdejší sovětské výstaviště VDNCH.

Za co jsem Sobjaninovi obzvlášť vděčný, že bez cavyků zboursal nelegální obchůdky všeho druhu přišpendlené ke stanicím metra. Moskva konečně přestala vypadat jak blešák.

Vnější postsovětská šed' z Moskvy vyprchala. Všakla se však do nitra Rusů. Rusové se jí nechali pohltit. Kapitulovali. Svobodu vyměnili za život v hezké vnější skořápce. V roce 2022 na to doplatili.

Moskevská radnice odlifrovala smradlavé autobusy do ruských regionů a v metropoli začaly jezdit moderní elektrobusesy. Prudce se rozrostlo metro dnes čítající 250 stanic. Dvanáct let zpět jich bylo 181. V Moskvě se objevila nadzemka, sdílená kola a koloběžky.

Vagóny metra jsou čisté. Nabízí cestujícím wi-fi a nabíjení skrz USB. Flašky se po podlaze nekutálí.

Po celém městě vyrostly moderní kavárny a příjemné restaurace. Také byrokracie byla zkrocena. Všechny dokumenty lze, překvapivě rychle, obdržet na jednom úřadu. Moskvané si začali konečně užívat života.

Přirozeně, nebylo to zadarmo. Pravidelně každý rok se po celém městě mění obrubníky, asfalt a dlažba. Zlí jazykové tvrdí, že si tím Sobjanin solidně mastí kapsu. Prý dokonce Sobjaninovu manželku nazývají Ira Obrubník. Tato přezdívka se s ní táhne ještě od Sobjaninova působení na postu gubernátora Ťumeňské oblasti. Firma paní Sobjaninové pravidelně dostávala zakázky na pokládku nové dlažby a obrubníků. Asi si ten zvyk přivezla ze Sibiře do Moskvy.

Ale to je pro Moskvu tak nějak typické. Manželka Lužkova Jelena Baturinová dříve platila za nejbohatší ženu Ruska a také jedinou ženu, která v zemi disponovala majetkem přesahujícím jednu miliardu dolarů. Byla to nadmíru podnikavá dáma.

Příjemné změny doznala i má čtvrť. Místo tržnice a díry po ní stojí moderní obchodák. A přes silnici další. Jsou to naše svatostánky konsumu. I ty paneláky prokoukly. Nedávno nám dělali komplexní renovaci. Odpadovod nám zůstal, ale dostal nové potrubí. A místo švábů nás vesele navštěvují mravenci. Alik má také novou budku. Festovní. Rozhodl o ní na schůzi nájemníků celý barák.

Vnější postsovětská šed' z Moskvy vyprchala. Vsákla se však do nitra Rusů. Rusové se jí nechali pohltit. Kapitulovali. Svobodu vyměnili za život v hezké vnější skořápce. V roce 2022 na to doplatili.

Za naši a vaši svobodu

„Ahoj, já jsem také Jiřík,“ usmívá se na mě holohlavý čtyřicátník. Koukám na něho jako vyjevený. Kdyby mě někdo takhle oslovil v centru Moskvy, asi bych se nedivil. Jsem ale na venkově uprostřed Severního Kavkazu. Ve městečku Erken-Šachar, což v překladu z nogajštiny – jazyka jednoho z národů regionu – znamená Svobodné město.

Přijel jsem do Karačajevsko-čerkeské republiky navštívit svou známou novinářku Bellu. Založila tu letní školu pro děti z okolních obcí – aulů. Byl to výborný projekt. Z Moskvy a Petrohradu sem přijížděli na pozvání Belly různí lektori a pomáhali dětem žijícím daleko na periferii rozvíjet jejich talenty.

A já v tomhle zapadákově potkal svého jmenovce.

„Cože, vy se jako opravdu jmenujete Jiřík?“ ptám se nevěřicně.

„Ano.“

„Pro Rusko je to netradiční jméno. Má nějaké kavkazské kořeny? Nebo to něco znamená?“

„Ale ne. Táta je fanoušek hokeje a líbil se mu Jiří Holecěk. Tak mě po něm pojmenoval. Ale pro místní jsem Issa. Hokej na Kavkazu není příliš populární,“ vysvětluje se smíchem původ svého jména Kavkazan.

Baví mě v Rusku nečekaná setkání s českými stopami. Zahřeje to u srdíčka, co bych to nepřiznal. Častěji spíš ale pobaví.

Žil jsem v přesvědčení, že nás Rusové musí znát. Notnou část naší země v pětáctýřicátém osvobodili, v osmašedesátém ji naopak celou okupovali. Před covidem a válkou Česko hojně navštěvovali ruští turisté. A Jágr? A české pivo? No kdo by je neznal. Jsme přeci světoví!